

Maša Kagao Knez kot Jacinta, režiser Eduard Miler in Uroš Smolej kot Peter med vajo sredi šentflorjanske doline.

S

Gregor Butala

**FOTOGRAFIJA
Peter Uhan**

INOČI SO V GALLUSOVI dvorani premierno uprizorili *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, eno najbolj znanih dramskih besedil Ivana Cankarja. Koprodukcijo, pri kateri sta s Cankarjevim domom spet sodelovala ljubljanska Drama in **Mestno gledališče ljubljansko**, je zrežiral Eduard Miler.

Površina velikega odra Gallusove dvorane je prekrita s prstjo, ki se pod nogami igralcev postopoma spreminja v blato. Na odru je petnajst ton zemlje; vsak dan jo prekopljejo in zrahljajo, da je čim bolj podobna njivi, nato jo še zalijejo – da se ne praši preveč v dvorano, mi pojasnijo. Prizorišče, kamor je umeščena nova postavitev drame *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*, neposredno priključuje v spomin kraj, kjer se med drugim dogaja ne-

ko drugo Cankarjevo delo: *Blatni dol* iz romana *Martin Kačur*. Nehote pomislim, da gre za še eno izvrstno domislico scenografa Branka Hojnika.

»Zame je bilo nastajanje te predstave nekaj posebnega,« le nekaj dni pred premiero zatrdi njen režiser **Eduard Miler**. »Zares je šlo za kolektivno delo, čisto vsak sodelavec je prispeval nekaj svojega. Sam sem že na začetku pobudo povsem prepustil dramaturginji Zanini Mirčevski, avtorju videa Ateju Tutti in pa glasbeniku Janezu Dovču, ki je pripravil zvočno podobo predstave.« Kot razlog za ta umik v ozadje navede, da se je ob prejšnjem srečanju s Cankarjem – šlo je za uprizoritev drame *Kralj na Betajnovi* – preveč ukvarjal s samim avtorjem in besedilom. »Tokrat pa sem hotel pri sebi v miru izostriti sliko sveta, ki ga živimo, in pustiti sodelavce, da medtem ustvarjajo po svoje. Do končnega rezultata sem želel priti po drugačni poti.«

**»Umetnost, zakrpana
suknja nečistosti«**

»Farso v treh aktih« iz leta 1907, ki jo je Cankar napisal v dveh tednih in je kljub sila nenaklonjenim kritikam ob krstni izvedbi postala eno izmed njegovih najpogosteje uprizarjanih besedil, se največkrat razume

kot kritiko slovenske družbe in njenega odnosa do umetnosti. Torej kot portret zatohlega okolja, ki se v imenu svoje namišljene »čednosti« bori proti vsemu, kar bi lahko zamajalo ustaljeni red stvari: proti novemu, drugačnemu, tujemu – in tako tudi vsemu ustvarjalnemu.

»Dolina šentflorjanska je živela brez umetnikov doslej, pa bo izhajala tudi poslej! Mi vemo, kar vemo: da je umetnost zakrpana suknja nečistosti in drugih nadlog!« Besede šentflorjanskega župana še vedno zvenijo srhljivo znano, čeprav je Cankar v zarisu oseb in dogajanja seveda namerno ironičen – že pohujšanje iz naslova ima navsezadnje dvojni pomen, saj meri na pokvarjenost šentflorjanske družbe, skrito za svetohlinstvom, in pa hkrati na »pohujšljivost« umetnosti kot simbolnega prostora svobode in spremembe, ki ga poseblja osrednji lik drame: »umetnik« Peter, ki je v resnici vagabund in prevarant.

Razumevanje umetnosti kot nezaželenega odklona župan poudari še enkrat: »Doline šentflorjanske ni blagoslovil Bog zato, da bi redila in pitala umetnike, tatove, razbojnike in druge postopače!« Če pomislimo na vzdušje zadnjih let, ko oblastniki umetnost pogosto razumejo le kot nepotreben strošek, umetnike pa kot parazite, se zdi, da Cankarjevo besedilo ne potrebuje nobene aktualizacije, še najmanj v teh dneh, ko je zaradi razpisnih cinizmov ministrstva za kulturo na nogah velik del umetniške srenje. Toda oblikovalci tokratne postavitve so se vendarle odločili, da gredo korak naprej od prikazovanja šentflorjanske pritlehnosti. »Predlogo smo razumeli predvsem kot Cankarjevo samospraševanje o naravi in smislu umetnosti, o tem, kakšna je vloga umetnika v okolju šentflorjanskega tipa,« pojasni dramaturginja **Žanina Mirčevska**, sicer tudi avtorica priredbe. »Gre torej za umetnikovo srečanje s seboj in s propadom svojega poslanstva. Peter res razkrije vso gnilobo šentflorjanske družbe, a v tej podobi prepozna tudi sebe.«

Smrt, ki je pretresla zasedbo

Podobno med srebanjem jutranje kave v zaodrju pred eno zadnjih vaj ugotavlja **Uroš Smolej**, ki igra Petra. »Ta se v dolino ne pride samo maščevat, ampak se tu sooči tudi s svojo preteklostjo ter svojim odnosom do lastnega dela, ki se v okolju, kakršno je šentflorjansko, kaže kot nesmiselno in nepotrebno – kajti kot umetnik nima veljave, ker drugače misli in čuti, pa je celo degradiran. Tej liniji smo poskušali slediti in upam, da je dovolj izrazita.« Doda še, da je trajalo kar nekaj časa, da so se udomačili na razsežnem odru Gallusove dvorane. »Pa ne gre za to, da bi izraz prilagajali večjemu prostoru, bolj za občutek, ki ga imaš ob igri. Precej smo se ukvarjali tudi z izzivom, kako dokaj

arhaičen cankarjanski jezik spustiti na bolj vsakdanjo raven, značilno za sodobno govorico. Nočemo zveneti patetično, čeprav nam to na nekaterih mestih najbrž vendarle ne uspeva povsem.«

Predstava je nastajala le dober mesec in pol, vendar je bilo besedilo v tem času večkrat predelano, med drugim tudi zaradi nenadne smrti Jerneja Šugmana, ki je pretresla vso zasedbo. Ta bi moral odigrati eno od osrednjih vlog, namreč Zlodeja, ki se zdaj kot lik v uprizoritvi sploh ne pojavi. »Toda to niti ni pomembno – bistveno je, da smo izgubili Jerneja Šugmana kot prijatelja, velikega umetnika ter soigralca v tem projektu, ki mu ga tudi posvečamo,« poudari **Lotos Vincenc Šparovec**, ki nastopa kot Dacar. »Bilo bi nehigienično, če bi njegovo vlogo prevzel kdo drug, verjetno tega že iz pietete tudi nihče ne bi hotel storiti. Zgodbo tako povejmo brez Zlodeja, ta se je razpršil v Petra in Šentflorjance, menim pa, da se v predstavi vseeno zgodi vse, kar se mora. Kajti režiser, scenograf, avtor videa in avtor glasbe so opravili izjemno delo.«

Posmehljivka, ki zahteva vse

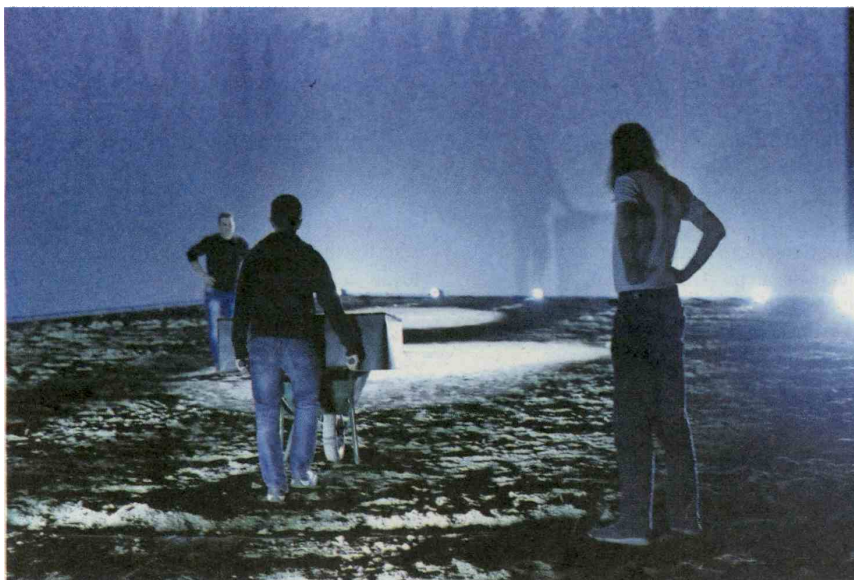
»To so pa naše političarke,« se nasmehne Miller, ko tik ob vhodu na oder naletiva na skupino igralk. Pomen te sprva malce nejasne pripombe se razkrije kaj kmalu: **Iva Kranjc Bagola**, **Maša Derganc**, **Jana Zupančič**, **Rosana Hribar** in **Nina Valič**, zdaj že v kostumih in z enako kratkimi frizurami, so se namreč med čakanjem zabavale tudi s šaljivim ugotavljanjem, kateremu izmed obrazov iz domačih parlamentarnih klopi je katera od njih podobna v svoji rahlo staroveški opravi.

Medtem pa se je **Maša Kagao Knez**, ki igra Jacinto (s pričesko, oblikovano v slovensko kokoš, jo vidimo tudi na plakatih za predstavo), že ogrevala na odru. »Zame je bila Jacinta precejšen izziv, saj gre za veliko vlogo, jaz pa v osnovi nisem dramska igralka,« pove ta plesalka in koreografka. »Zato mi je bilo na začetku težko: v govoru, tudi zaradi Cankarjevega besedišča, nisem mogla najti prave naravnosti. Sprostila sem se šele, ko smo vlogo tudi gibalno nadgradili, izhajanje iz telesnega mi je pač bližje.« Jacinta je v tej predstavi oblikovana kot izjemno odločna, neizprosna, a tudi nekoliko posmehljiva. »Je pravzaprav simbol umetnosti in njene prvinske moči, ki te sili, da ji slediš ter ustvarjaš. Posvetiti se ji moraš scela, se zanjo boriti, garati in iti pri tem do konca.« Prav poudarjen gibalni izraz to razsežnost vloge še okrepi. »Gremo!« se v nekem trenutku razleže Millerjev glas iz parterja. Vaja se začenja; nekateri od nastopajočih se razvrstijo po odru, drugi odidejo v zakulisje. Velika dvorana, po kateri so razsejani različni sodelavci pri

uprizoritvi in ki je še pred nekaj trenutki žuborela na vseh koncih, obmolkne, kot da bi odrezal. Režiser preveri nekaj podrobnosti in na kratko podeli še zadnje napotke; predstavo bodo zdaj prvič poskusili izpeljati v celoti, doslej so vadili le posamezne prizore. Prišel je trenutek, da se časovno (in morda še kako drugače) dokončno uskladi vse raznolike delčke te zapletene sestavljanke, ki se ji reče gledališka uprizoritev.

Dvorano zajame popolna tema. Predstava se lahko začne.

Če pomislimo na vzdušje zadnjih let, ko oblastniki umetnost pogosto razumejo le kot nepotreben strošek, umetnike pa kot parazite, se zdi, da Cankarjevo besedilo ne potrebuje nobene aktualizacije.

Na oder Gallusove dvorane je bilo treba pripeljati petnajst ton zemlje, ki jo zdaj vsak dan prekopljejo, zrahljajo in zalijejo.

Takole se igralec Primož Pirnat v maskirnici prelevi v šentflorjanskega župana.

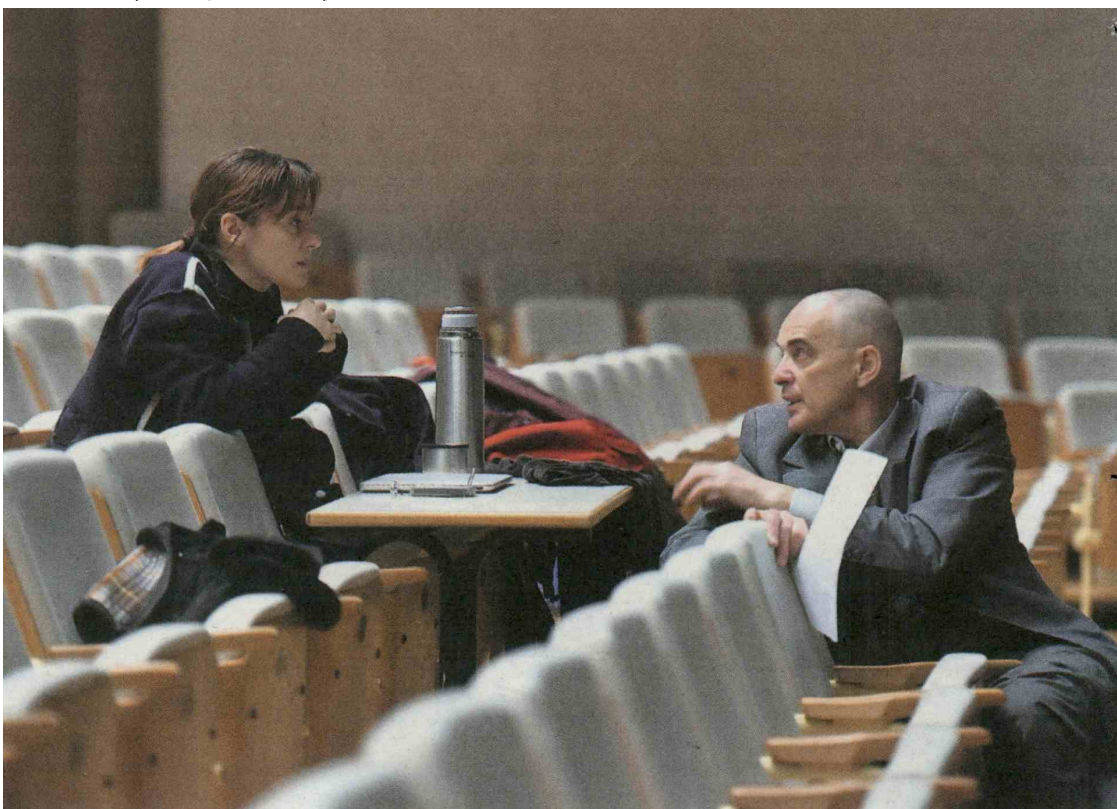
Režiser Eduard Miler deli napotke prebivalcem doline šentflorjanske.

Glasbenik Janez Dovč je za predstavo zasnoval bogato zvočno pokrajino, ki jo skupaj s Kristijanom Kranjčanom in Goranom Krmacem oblikuje v živo. »Že samo čudovite orgle v tej dvorani ponujajo izredno širok spekter zvokov,« pravi.

Za pripravo predstave je bil na voljo le dober mesec in pol, besedilo je bilo v tem času tudi večkrat predelano, zato so morali ustvarjalci napeti vse svoje moči.

Dramaturginja Žanina Mirčevska v pogovoru z ravnateljem ljubljanske Drame Igorjem Samoborjem, ki nastopa v vlogi učitelja Šviligoja.